

Els ploms de carnisseria igualadins. Una varietat de moneda eclesiàstica o municipal dels segles XVI i XVII

XAVIER JORBA

La recerca de documentació monetària en l'Arxiu Històric Comarcal d'Igualada ens ha permès trobar informació de moneda eclesiàstica en el fons corresponent a la secció de l'Arxiu Parroquial d'Igualada (API), concretament en la sèrie processos judicials¹, en la sèrie Comunitat de preveres —Llibre del pes de les carns i llibre dels preveres de carnisseria—² i en la secció Lligalls Municipals ss. XVII-XVIII³.

INTRODUCCIÓ

La Universitat d'Igualada, igual que molts altres municipis catalans, tenia la possessió de serveis col·lectius amb destret⁴, és a dir, organitzarà i reglamentarà al llarg dels segles XVI i XVII el comerç dels productes de primera necessitat, com podran ser la carn, el pa o el vi. Les ordinacions del «Llibre de la Mostaçaferia d'Igualada», compilades l'any 1565, ens descriuen la trama econòmica d'Igualada

1. AHCI. Secció API. Sèrie Processos Judicials, caixa núm. 548, plet núm. 701

2. AHCI. Secció API. Sèrie Comunitat de preveres, caixa núm. 1.

3. AHCI. Secció Lligalls Municipals s. XVII-XVIII, lligall núm. 1, apartat 1.1.3

4. El dret de destret, o prohibició als altres, permetia controlar les estructures tècniques de la producció agrària, les estructures de distribució de mercat i, sobretot, obtenir importants ingressos fiscals. OLIVARES i PERIU, Jordi, *Viles, pagesos i senyors a la Catalunya dels Àustria. Conflictivitat social i litigació a la Reial Audiència (1591-1662)*, Pagès Editors, Lleida, 2000, p. 210.

da⁵. Recordem que els municipis al llarg de l'època moderna tenien, en l'arrendament dels diferents productes, una important font d'ingressos⁶.

Ara bé, el fet que la venda i el proveïment dels productes de primera necessitat, com ara la carn, fossin un monopoli municipal, ocasionarà al llarg del segle XVI, XVII i fins i tot durant el segle XVIII un enfrontament constant amb l'Església, concretament, en el nostre cas, amb la Comunitat de preveres i beneficiats de la parroquial de Santa Maria d'Igualada. La institució eclesiàstica pretenia gaudir, i ho feia, d'una exempció d'impostos en el moment de comprar la carn. Aquest fet no és un cas aïllat; aquesta pràctica estava arrelada en altres Comunitats de preveres com la de Cervera, estudiada per J. M. Llobet, la de Reus, estudiada per X. Sana-huja⁷, la de Vilafranca del Penedès, estudiada per Jordi Vidal i Pla⁸, o les de Barcelona i Vic, de les quals trobem referències en la documentació igualadina. La negativa a donar l'exempció als clergues farà, com en el cas d'Igualada i Vilafranca del Penedés, que les respectives comunitats de preveres organitzin una carnisseria pròpia, en clara competència amb la del comú, donant lloc a multitud d'enfrontaments laics-religiosos, ja sia via judicial, ja sia violència urbana.

ELS PLOMS DE LES FRANQUESES DE LA CARN

Els ploms o pellofes eren monedes eclesiàstiques. En un principi eren de plom, però, amb el transcurs del temps van ser substituïdes per incuses de llautó, aram i més rarament llauna. Malgrat el canvi de material, van continuar essent designades pel nom de ploms. Aquest monetari, bàsicament de circulació interna de les

5. A la plaça Vella hi havia les botigues d'articles de merceria i de peces de roba i pell; a la plaça Nova les parades de safrà, alls, cebes, glans, naps, cols, fruites i verdures, articles de cànem i lli, venda d'aviram, cabrits, ous i formatges; a la plaça del Blat, llegums, cereals, oli i mel; a la plaça de les Olles la terrissa i vidre; al carrer del Born les peixereries, cansaladeria; la carnisseria era situada tocant a la plaça del Blat. TORRAS i RIBÉ, Josep M., *La comarca de l'Anoia a finals del segle XVIII. Els qüestionaris de Francisco Zamora*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1993, p. 236. També en CRUZ i RODRÍGUEZ, Joan, *Els privilegis de la vila d'Igualada*. Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1990, p. 167.

6. Disposem d'un llistat dels jocs de mesures de la vila d'Igualada, declarat per un mostassaf al clavari, de finals del segle XIV. El componen unes balances de llautó «*plagadices, ab llur calestro*», una lliura de tena, de coure, i la seva mitja lliura, una lliura carnissera, també de coure, amb la seva corresponent mitja lliura, una i mitja lliura de taula, del mateix material, una, dues i tres uncies de taula, iguals, una gerra (i la seva mitja) d'aram, de mesurar vi, i altra mitja per l'oli, tot contingut en una «*bossota de cuyr negra, on són als pesals*». CRUZ i RODRÍGUEZ, Joan, *Els privilegis de...*, p. 187.

7. En tots dos casos -Cervera i Reus-, trobem les referències en el llibre de CRUSAFONT i SABATER, Miquel, Labrot, Jacques, MOLL i MERCADAL, Bernat, *Plomos y jetones medievales de la península ibérica*, Asociación Numismática Española, Museo Casa de la Moneda, Barcelona, Madrid, 1996, p. 74-76. Per Cervera, els autors relacionen un document de l'any 1356 trobat per Llobet: «*Item fem donar e pagar pel dit nostre clavari an Menaffem, juheu argenter, per moltes e diverses senyals de plom que feu per tal que los carnicés puguessen saber cuanta carn prenien los Religiosos e clergues, als quals restitució debie esser feïta de la imposició. V sous*». Per al cas de Reus, els citats autors transcriuen quatre documents de principi de segle XVII els quals fan referència a les exempcions que tenien els clergues de Reus en el moment de comprar la carn, i sobre la utilització dels ploms de les franqueses.

8. VIDAL i PLA, Jordi, «Les carnisseries de Vilafranca del Penedès. Notes sobre el control i l'aprofitament municipal de la venda de carn a l'època moderna», *Estudis d'Història Agrària*, núm. 13, Vic, 2000, p. 45-61.

comunitats de preveres, era utilitzat per al pagament dels salaris dels beneficiats⁹. Ara bé, sovint aquestes peces acabaven tenint una circulació externa en emprar-les els beneficiats o canonges com a mitjà de pagament a causa, en molts casos, de la falta de numerari oficial¹⁰

Dins d'aquest numerari eclesiàstic hi havia els anomenats ploms de carnisseria o ploms de les franqueses de la carn, la funció dels quals eren donar franquesa d'impost sobre la carn a tots els que portaven aquesta moneda —tots els seus portadors havien d'ésser eclesiàstics, o persones al servei d'aquests: majordones, criats, mossos—. És molt difícil saber quins eren els ploms destinats en aquesta funció. La manca de documentació escrita relativa al dibuix o forma de cada pellofa o plom, a més de la pèrdua dels encunys originals, en són unes de les causes. La localització i lectura d'un inventari dels béns de l'església parroquial de Santa Maria de l'any 1418, no ha respost a l'esperança de trobar alguna referència a la utilització dels ploms¹¹. És molt probable que la bossa de pellofes estigués guardada a la rectoria o a la casa del clergue encarregat de la bossa dels ploms. Aquest últim era anomenat bosser de quotidianes i tenia la funció de repartir els ploms o pellofes entre els membres de la Comunitat segons la seva assistència als oficis.

Existeixen cinc grups de ploms o pellofes atribuïdes a Igualada i classificades per Miquel Crusafont, essent els quatre primers grups els més antics i el cinquè el més modern —aquest últim queda fora d'aquest estudi per haver estat fetes a finals del segle XIX o principis de segle XX—:

- a) Incusa de llautó amb crani sobre fèmur voltat de tres estrelles i tres punts a l'esquerra. El conjunt sobre onejat de vairs. Altres varietats tenen un o bé dos punts.
- b) Incusa de llautó amb una gran M gòtica.
- c) Incusa de llautó que porta el valor 6 dins d'orla lineal —valor 6 diners—
- d) Incusa de llautó que presenta la Verge Maria amb el Nen Jesús a la falda, de front i amb una estrella a l'esquerra¹².

9. «Còpia idemplica de la ordinació de 27 de gbre de 1684, treta del Llibre segon de negocis, capitulacions, institucions, creacions de censals, determinacions de la Rt. Comt. de Ror. y Pbres de la Igl'a Parral de Sta. Maria de Igualada continuada en lo fol.122 del mateix llibre. Ordinació: Convocada y congregada la Rt. Cmt. après de vespres, en lo cor de la pnt. Igl'a, se tingué consell acerca de qui té obligació de registrar; y trauer los llibres en lo dit cor, on se determina, que registrar lo últim admés, y trauer los llibres, y tancarlos los dos últims admesos, a pena de privació de ploms de aquella hora, advertint al Bosser, que sils paga no cumplint ab la obligació sobredita los dos dits últims admesos, que los Prors Majors tingan obligació de advertiro, y als 24 al dit Bosser de rellevarlo ...», AHCI, Secció Lligalls Municipals s. XVII-XVIII, lligall núm. 1, apartat 1.1.3.

10. Per a més informació sobre el numerari eclesiàstic i sobre la moneda local catalana vegeu, CRUSAFONT i SABATER, Miquel, *La moneda catalana local (S. XIII-XVIII)*, Societat Catalana d'Estudis Numismàtics, filial de l'Institut d'Estudis Catalans, Diputació de Barcelona, Barcelona, 1990.

11. AHCI, Secció API, Sèrie Beneficis, caixa núm. 29.

12. CRUSAFONT i SABATER, Miquel, *La moneda catalana ...*, p.190.

PROHIBICIÓ DE LA TERÇA DE CARN ALS CLERGUES BENEFICIATS

La riquesa documental dels processos judicials igualadins en els diferents aspectes de la vida quotidiana i la documentació derivada dels litigis ens ha permès disposar d'una font d'informació detallada sobre la utilització dels ploms de carnisseria durant els anys 1551-1554, arran del procés judicial entre Jeroni Biosca, prevere degà de la Comunitat de preveres de l'església parroquial de Santa Maria d'Igualada, i els clergues beneficiats Jaume Aguilera, Joan Bover, Marc Torelló i Jaume Vendrell.

La font documental ens parla de la prohibició de les terces de carn als quatre clergues beneficiats per part del prevere degà. Aquest fet ens permet disposar d'una detallada informació sobre el funcionament i la utilització d'aquest dret:

1. Els membres de la comunitat religiosa d'Igualada quedaven exempts de tot tipus d'exaccions i imposicions.

2. Els eclesiàstics tenien la franquesa nomenada de les terces de carn que corresponia a la franquesa de la quarta part del preu de la carn.

3. La franquesa dels clergues d'Igualada era de sis diners per lliura de carn, i aquests sis diners es desglossaven de la següent manera: quatre diners per drets antics i dos diners que *«han imposables novament»*. Així el preu de la lliura de carn l'any 1551 era de vint-i-quatre diners i la Comunitat només havia de pagar divuit diners.

4. Els beneficiats simples que vivien a la casa dels pares, parents o amics, tenien dret a dos diners de franquesa per dia.

5. La franquesa existia des de *«X, XX, XXX, L, LX y C anys y de temps immemorial»*. Els preveres defensaven la seva actitud basant-se en la tradició i el costum local, i en la força de la consuetud reconeguda en la noció *«des de temps immemorial»* i en l'expressió *«no hi ha memòria d'homes en contrari»*. Per a la mentalitat de l'època, l'antiguitat de la possessió d'un bé material o d'un dret d'ús era un valor de legitimitat superior a qualsevol altra novetat jurídica introduïda posteriorment.

6. Els clergues acusaven el degà d'haver *«estat despullats de la dita possessió per injusta denegació de la dita franquesa per m^o Hierònim Biosca, prevere y degà official foraneo o rural de la dita vila, lo qual aquest any present —1551— ha tenguda la bossa dels dits ploms»*.

7. La prohibició del repartiment dels ploms per part del degà era motivada per una ordre dels consellers i prohoms del municipi d'Igualada, els quals volien acabar amb l'exempció de les terces de la carn i evitar, així, reemborsar els diners de l'impost a la Comunitat.

8. La franquesa de la carn funciona de la següent manera: *«lo orde següent, ço*

és, que es disposa una persona eclesiàstica, la qual té una bossa de ploms de tereses y lliures y mijes lliures y dóna als beneficiats y preveres dels dits ploms segons lo que cada qual gasta y lo carnisser posen aquells ploms per y en lloc o compte de la quarta part del preu de la carn que compra».

La resolució del cas no la tenim, però no ens ha d'estranyar que la involucració del comú donés com a conseqüència la Concòrdia de l'any 1569.

LA PERTORBACIÓ DE L'ANY 1569 CONTRA LA COMUNITAT DE PREVERES

L'any 1569, els consellers i membres del comú igualadí van voler reduir de 6 a 2 diners el dret de franquesa que sobre la carn gaudien els membres eclesiàstics. La reducció havia de permetre al comú igualadí incrementar la font dels seus ingressos derivats del monopoli de la venda de la carn.

Aquest fet provocarà una alteració en la pau social igualadina i un trasbals en la vida quotidiana dels membres religiosos, els quals anomenaran aquests fets com *«la pertorbació e impediment quels és estat fet en lo die de Pasqua de Resurrecció prop passada de aquest any 1569»*. El conflicte no havia fet més que començar.

La resposta eclesiàstica no es farà esperar. La primera reacció serà utilitzar mecanismes de coacció per recobrar els seus drets. La cort eclesiàstica del bisbe de Vic exercirà el seu dret d'expulsió de tots els consellers i membres del comú igualadí de la comunitat de creients. És a dir, el bisbat de Vic comminava, sots pena d'excomunicació, a anul·lar la decisió presa pel Consell de la Vila. La Comunitat de preveres entenia que els fets havien estat un atac a les immunitats eclesiàstiques.

La segona reacció serà la defensa judicial dels seus drets, recordant que estaven *«en possessió i consuetut pacífica ... des de més de deu, vint, trenta i encara trenta sinch anys»*, i també demostrar que els arrendataris de la carn havien acceptats les clàusules de la taba o exposició dels pactes de l'arrendament, entre les quals figurava la franquesa dels 6 diners.

El tercer pas, simultani als altres dos, serà intentar despertar el sentiment caritatiu del Consell de la Vila, recordant la situació de pobresa que defensava tenir la Comunitat de preveres *«que no y reben sinó los preveres tres o quatre diners per dia de distribucions e la renda de les charitats de missa no abasta per quiscun sinó un die per altre»*, i que els 6 diners per lliura de carn *«són y era per ha ésser molt gran socorr y adjutori per a llur despesa ordinària del viure, en privar los de la possessió de dita franquesa acostumada serie y és molt gran perjudici y càrrech de dits eclesiàstics»*.

Les al·legacions jurídiques de la Comunitat la situaren en una posició de força davant els arguments esgrimits pel comú igualadí. L'inici d'un judici llarg i costós portarà a signar una concòrdia temporal entre les parts contendents per evitar mals majors i despeses innecessàries. La concòrdia significarà l'acceptació per totes dues parts del nomenament d'una persona encarregada de portar un llibre on cada clergue «*scriga de sa mà... lo dia, lo pes y la calitat de carn que comprarà de la carnisseria... i se li hage de donar sens pagar*». El problema, però, encara no estava resolt perquè tant la Comunitat com el Consell de la Vila es donaven quatre mesos per resoldre el problema de la franquesa, període en el qual l'excomunicació quedava suspesa, i totes dues parts es comprometien a acceptar el que dictaminés el jutge, tant si era a favor de mantenir com de reduir la franquesa de la carn.

Malgrat la Concòrdia, els conflictes entre les dues institucions es mantingueren al llarg dels anys següents. L'any 1603, trobem un nou conflicte entre el mostassaf¹³ de la vila i el carnisser dels eclesiàstics. Aquest nou conflicte té importància perquè ens informa que la Comunitat de preveres posseeix i administra una carnisseria, trencant d'aquesta manera el monopoli municipal sobre la venda i proveïment de carn. Què portà la Comunitat de preveres a crear i organitzar la seva pròpia carnisseria? Segurament la resposta l'hauríem de cercar en els conflictes que van anar sorgint durant la segona meitat del segle XVI arran de les disputes entre les dues institucions Comunitat de preveres-Comú respecte a les franqueses de la carn, i en el fet que els eclesiàstics es consideressin exempts de la servitud del dret de destret.

En aquest cas, el mostassaf havia donat ordre al carnisser dels eclesiàstics de no vendre carn als laics, tant igualadins com forans, ni tampoc a les majordones, mossos, criats i minyons dels capellans, sinó només a les persones que gaudien dels privilegis religiosos. Recordem que el mostassaf vigilava pel bon funcionament i equitat de les transaccions mercantils. Per mitjà de bans, el Comú tractava d'impedir que els habitants igualadins comprassin en la carnisseria de la Comunitat de preveres pel seu baix cost, comparat amb l'alt preu imposat pel municipi en la resta de carnisseries, i pel fet que els eclesiàstics s'haguessin acostumat a vendre els excedents de carn entre els laics de la vila.

LA CONCÒRDIA DE L'ANY 1604

La pressió de la Universitat per intentar eliminar la carnisseria de la Comunitat de preveres, que originava una competència il·legal amb la carnisseria pública i un

13. El mostassaf era un funcionari present a totes les viles de Catalunya i tenia al seu càrrec la comprovació dels pesos i les mesures, la vigilància dels carrers, el mercat, els oficis artesans, i vetllava per l'equitat de les transaccions. MUTGÉ i VIVES, Josefina, «Mostassaf» dins de *Diccionari d'Història de Catalunya*, Edicions 62, Barcelona, 1995, p. 720.

frau fiscal, perquè aquestes carns no estaven gravades amb impostos indirectes, els portà a signar una nova Concòrdia, l'objectiu de la qual era arribar a suspendre l'activitat de la carnisseria eclesiàstica, acabar amb el goteig econòmic motivat per les diferents causes obertes en els diversos tribunals i, a canvi, oferir una franquesa de la carn de 3 diners per lliura.

Destaquem de la concòrdia l'apartat referent a la utilització dels ploms:

«...que la dita Universitat sia tinguda de tenir y elegir quiscun any un credençer als consellers y Universitat ben vist, lo qual estiga de continuo en dita vila los dies de carn y tinga de donar en la forma acostumada los ploms que senyalarà dita franquesa...».

La novetat d'aquesta avinença respecte a les anteriors serà l'ús de bitllets per a la franquesa:

«...sempre y quant dit credençer no fos en dita vila o no dexàs persones legítima per a donar dits ploms de dita franquesa, que en tal cas dits preveres y persones que gaudexen de aquella pugan fer un billet scrit de sa pròpria mà dient m^o t. tantes terces de carn, o las que pendrà y que dit billet haja de acceptar dit carniçer; e a dit carniçer li sia passat en compte, com si fos plom, e aquest plom donarà dit credençer al prevere quel demanarà...».

Malgrat haver arribat a una entesa, el conveni de l'any 1604 començarà a mostrar molt aviat les seves debilitats. Tal vegada s'haurà de relacionar aquest fet amb la forta crisi econòmica que viurà Catalunya durant el període 1604-1609. Així, l'any 1609, la Comunitat de preveres mostrarà la seva inconformitat i portarà la seva queixa als tribunals davant l'intent de la Universitat igualadina de disminuir la franquesa de la carn de tres a dos diners, mesura que responia a la necessitat de reduir costos per part de les autoritats municipals:

«...no hajen dubtat dits consellers y de fet attentat en molt gran dany y perjudici de llurs propries ànimes y consienties no adonantse e o tenint en poch lo jurament per cada hu dells en dita concòrdia prestat, volent contravenir y anullar aquella...».

Quina novetat ens aporta aquest conflicte de l'any 1609 respecte als ploms de carnisseria? L'any 1609 ens assenyala una diferència important respecte a la informació dels anys 1551-54. El comú igualadí és el propietari i creador dels ploms, per tant, afirmariem que aquests són d'origen municipal:

«...que ha rebuts los ploms que acostumava de donar la vila per rahó de la franquesa, ço és un plom per terça...».

«...los quals ploms o franqueses donaven aquells per ordre dels senyors consellers de dita vila a tots los sacerdots de la present vila...».

LA FRANQUESA DE LA CARN A PRINCIPIS DEL SEGLE XVIII

L'any 1729, tornem a trobar un conflicte entre les dues institucions. En aquest cas, serà la Universitat d'Igualada qui presenti una alegació jurídica contra la Comunitat de preveres, on expressarà des d'una posició de força la seva postura. Si bé la Universitat igualadina havia acceptat veladament l'any 1725 l'obertura de la carnisseria dels preveres per a un consum intern de carn, no mantindrà la mateixa postura l'any 1728, quan els eclesiàstics obrin a tot el públic igualadí la seva carnisseria *«en gran y notori excés en perjudici dels emoluments de dita vila... tenen destinada la ganància de dita carniceria per certs fins i effectos»*. L'argument que al·legarà el comú igualadí es basarà en les seves cries públiques *«manant ab penes pecunàries o de presó que ninguna persona gosia ni atrevesca a introduir carns en dita vila ni vendre ni comprarne en aquella públich ni amagadament sinó en la carnisseria pública de la Universitat»* i en l'observació fidel de les clàusules signades en la concòrdia de l'any 1604, entre les quals hi havia l'acceptació per parts dels consellers de pagar anualment a la Comunitat 33 lliures per la franquesa en *«força de ajut»*. Arran d'aquest manifest, i per demostrar la sobirania de la institució municipal i la defensa dels seus drets immemorials, el mostassaf ordenarà l'empresonament del carnisser de la Comunitat de preveres.

ELS PLOMS IGUALADINS

La lectura de tota la documentació relacionada amb la franquesa de la carn, ens ha permès detectar la utilització al llarg del període estudiat de diferents tipus de plom, malgrat que no ens ha estat possible identificar-los. La documentació judicial dels anys 1551-54 ens assabenta de l'existència de tres tipus de plom o pellofa, que fan referència als valors lliura, mitja lliura i terça. La pertorbació de l'any 1569 ens informa d'un possible plom amb valor 6 diners, mentre que la Concòrdia de l'any 1604 ens introdueix la novetat de la utilització de bitllets —albarans— com a substituïts dels ploms si no hi ha el responsable per distribuir-los. Per últim, el conflicte de l'any 1609, deixa entreveure l'origen municipal del plom de carnisseria.

LES CONCÒRDIES DE LES COMUNITATS DE PREVERES DE CERVERA I VIC EXISTENTS A L'ARXIU DE LA COMUNITAT DE PREVERES D'IGUALADA

Les comunitats de preveres, monestirs i convents s'enfrontaven al comú per fer-se amb la venda de carn al marge del destret de la vila. Les institucions eclesiàstiques pretenien tenir carnisseria lliure de càrregues fiscals i, per tant, vendre la carn a millor preu que la carnisseria del comú¹⁴.

Aquests conflictes es reproduïen arreu de la Catalunya moderna. L'any 1593, el Capítol de canonges de la Seu d'Urgell disputava als cònsols el dret d'erigir piló de carnisseria¹⁵. L'any 1601, el Capítol de la Seu de Lleida s'enfrontava amb la Universitat pel tema de la carnisseria. L'any 1612, la vila de Falset pledejà contra els pretesos drets de carnisseria de la Comunitat de Preveres. L'any 1623, el comú de Tortosa pledejà contra el Capítol de la Seu. L'any 1632, el comú de Cardona pledejava contra les pretensions del Capítol de Preveres d'obrir carnisseria. L'any 1661, la Universitat de Figueres denunciava la Comunitat de Preveres per haver obert carnisseria¹⁶. L'any 1687, els preveres de Vilafranca del Penedès s'han d'enfrontar als dirigents municipals que prohibiran a la Comunitat tallar i vendre la carn públicament¹⁷. També hi haurà conflictes amb les Comunitats de preveres de Calaf, Castelló d'Empúries, Esparreguera i Piera¹⁸.

La Comunitat de preveres d'Igualada procurarà tenir concòrdies d'altres comunitats de preveres per saber com respondre als conflictes oberts pels consellers i membres del comú igualadí. Hem trobat les concòrdies de Cervera de l'any 1550 i de Vic de l'any 1593.

a) Concòrdia entre la Comunitat de preveres de Cervera i la Universitat de Cervera:

«Elegir un credenser... lo qual tingue carrech y age de estar tots los dies de carn y les vesprades de les vigílies de festes anyals... en cert loch dedicador en la plasa del

14. El Capítol i la Comunitat de beneficiats de Manresa tenien l'any 1738 carnisseria pròpia: *«resolgué que en atenció a que la concòrdia de la carniceria diu que lo resultat de la ganància se aplíquia a fundacions o a obras pias de la present Iglésia, que, pués fins avuy tot se és aplicat a obras y no a fundacions»*. Citat per FERRER i ALÒS, Llorenç, «L'església com a institució de crèdit», dins *Recerques*, núm. 18, Editorial Curial, Barcelona, 1986, p. 12.

15. Des de l'època medieval tots els serveis públics de la vila de la Seu d'Urgell pertanyien al bisbe, que en detenava el monopoli. Carme Batlle cita un inventari de Pere Vilella, carnisser on destaca *«les valances de fust de maell»* i un *«march de coure de maell»*, és a dir, un pes. BATLLE GALLART, Carme, *La Seu d'Urgell medieval: La ciutat i els seus habitants*, Fundació Salvador Vives Casajuana, Barcelona, 1985, p. 51.

16. OLIVARES i PERIU, Jordi, *Viles, pagesos...*, p. 218-219.

17. En la concòrdia que hi haurà entre la Comunitat de preveres de Vilafranca amb la Universitat, aquesta ordenarà que el bestiar dels preveres haurà d'anar marcat amb *«lo senyal o armas que usa dita reverent Comunitat, que són dos ulls»*. VIDAL i PLA, Jordi, «Les carnisseries de Vilafranca...», p. 59.

18. VIDAL i PLA, Jordi, «Les carnisseries de Vilafranca...», p. 58. L'any 1679, la comunitat religiosa de Piera disposava de 40 kilos de carn de xai de franc.

blat de dita vila a una caixa ab tinta y paper y un pui de ferro ab la senyal de la vila ho altre que dits pahers voldran... e sie tingut de donar albarà de franquesa a totes e qualsevol persones ecclesiàstiques així de la pnt. vila com forestés...».

«...si la Comunitat dels preveres y procuradors de aquella voldran posar un crederer ecclesiàstic per fer y donar albarans de franquesa als ecclesiàstics quel puguen posar... i pugue... ab lo senyal del dit pui y tenir clau del caixó...».

b) Concòrdia entre els Canonges i Capítol de la Seu de Vic i la Universitat de Vic:

La concòrdia significarà per als ecclesiàstics tancar i arrendar les carnisseries al comú i tornar a gaudir de 3 diners de franquesa. Com funcionarà el mecanisme?

«... ecclesiàstichs y altres persones tenint franquesa hagen de comprar la carn ab senyals de franquessa e que los señors consellers y consell sian obligats per los arrendadors dels drets... tenir la bolsa de dits senyals en ma de algun ecclesiàstich de la dita Seu perque ab més facilitat pugan haver los senyals que hauran de manester axí com ha altre temps es acostumat».

La litigació entre les comunitats de preveres i les universitats respondrà a les disputes entre les institucions privilegiades exempts de fisc comunal i els representants d'aquest comú, és a dir, els individus que formaven el Consell de la Vila. Aquest enfrontament originarà un gruix important de plets que es desenvoluparan a partir de la segona meitat del segle XVI, i que tindran en el segle XVII el marc de les seves batusses, generarà una conflictivitat amb llargs períodes d'inestabilitat i disputes entre les institucions i col·lectius socials. Per tant, la litigació posa al descobert la lluita entre privilegis i llibertats.

La possessió de serveis col·lectius amb destret, com el cas de la carn, havia esdevingut d'una titularitat molt dispersa. Així, per exemple, la vila d'Isona denunciava l'any 1602 el Capítol de Canonges de la Seu de voler-los espoliar del dret immemorial de la carnisseria. L'any 1601 l'abat del monestir de Sant Feliu de Guíxols es proclamava possessor de la carnisseria de la vila. El mateix any, el noble Francesc de Cruïlles i Rajadell reafirmava el seu dret de destret de carnisseria enfront les pretensions del comú de Peratallada. L'any 1610 començà un plet entre la comtessa de Santa Coloma de Queralt i el comú d'aquesta. El motiu del liti-gi era la pretensió de la comtessa de cobrar els tributs sobre la carn entre altres articles, fonamentant la seva pretensió en el costum. La vila es defensava argumentant que aquest costum era una abús i llegal¹⁹. L'any 1636 l'abat d'Scala

19. SEGURA i VALLS, Joan; *Història de Santa Coloma de Queralt*, Ajuntament de Santa Coloma de Queralt, 1984, p. 358.

Dei havia comprat la carnisseria a la vila de Castellldans; i el 1640 el prevere i cabiscol de l'església de Santa Maria de Balaguer havia comprat perpètuament la carnisseria de Belcaire²⁰. En resum, el manteniment del monopoli del destret de la carn per part de les diferents autoritats municipals, institucions eclesiàstiques i personatges nobiliaris era motiu de conflictes —oposició a pagar impostos, fraus, etc...— arreu de Catalunya.

20. OLIVARES i PERIU, Jordi; *Viles, pagesos...*, p. 224-225.